

— we kennen dat woord, we staan ineens midden in ons volk, en weten te leven in 1936. En we bedenken weer, dat de Gereformeerde Kerken de oogen niet dicht doen voor de kwesties van de „vaderlandse” kerk, met haar „kerkgebouw”-vragen. Zijn we niet „vaderlandse” kerk, wij? Maar er is een diepe kloof tusschen „kerkgebouw”-redenen ginds, en hier vanavond in de Raamkerk. Het verschil is fundamenteel; het loopt over de vraag, hoe het moet met dat „model”, of men 't vinden, of men 't volgen kan.

Of dat kan!

De inleider heeft het nog gezegd: er zijn er, die beveren, dat ons door God geen enkele mogelijkheid gelaten of oot gegeven is om een goddelijk „model” te volgen in ons menschenwerk, in ons kerkwerk dus ook niet. Het is een troost, te mogen aannemen, dat in een bidstond, voorafgaande aan een Generale Synode der Gereformeerde Kerken, velen dadelijk begrijpen: dat is tegen Barth.

Inderdaad, mooie tekstkeuze. Vooral, nu dit ook in het Nieuwe Testament ingedragen woord ons allen aanpakt, allen, die daar in de kerk zitten. Want Mozes leefde in een tijd, waarin hij het „model” nog „op den berg” moest gaan zien; d.w.z. in een plaats der oudtestamentische voorloopigheid. „Op den berg” — want die was beneden rondom afgezet, en 't heette overal: „verboden toegang” voor de massa der geloovigen. Slechts die ééne man mocht en moest naar boven: een middelaar, maar dan van het Oude Verbond. Eén voor velen, en de scháre mocht er niet bij zijn; de tabernakel moest nog komen, en in afwachting daarvan mocht er maar één de aanspraakplaats van 's Heeren heiligheid nadertruden. Doch hij ging het model van den tabernakel zien, Jahwe was voornemens naar beneden te „komen”, in schaduwbeelden, ja, straks in Zijn geliefden Zoon. En thans is de berg afgeschapt. Wij zijn niet gekomen tot den „tastelijken berg”, zegt dezelfde Hebreërbrief, die dezen tekst citeert. Nu is de aanspraakplaats niet langer versperd, noch door de omheiningen van den Sinaï, noch door de tempelgordijnen, die de Vader openreest.

Zoo bracht die tekst en 't goede woord van den voorganger een obligatie voor ons allen, synodeleden en niet-synodeleden. De aanspraakplaats is voor het heele volk. En daar zal alles moeten gebeuren naar het model, dat met gezag vertoond werd. Anders kan de Synode niets.

De Synode, vertegenwoordigende deze groote gemeente der niet-meer bergbestijgers, moge het woord, dat werd geschreven, lezen. Dan „maakt” ook zij „het” naar 't getoond model; — in waarheid en gerechtigheid.

De opening.

De Kelzersgracht-kerk. Half tien de deuren open. Een stroom, die binnenkomt. De eerste galerij flink bezet.

Dr B. Wielenga houdt namens de kerk van Amsterdam de openingsrede. Wat men van hem verwachtte, heeft hij gegeven: een vanwege de „spanning” tusschen persoon en gemeenschap wel beheerschte, maar toch niet minder fijne verslaggeving van zijn verkenningstocht door de eeuwen, en over de terreinen, zulks dan niet zonder „besondere Berücksichtigung” van twee steden om de voormalige Zuiderzee, Amsterdam en Kampen: eertijds — in lang vervolgde tijden, wel te verstaan — zag de ééne naar de andere in hopen en vreezen, thans doet men in beide gelijkelijk zijn best, om de kerk te dienen. De redenaar hield zich, wat de indeeling van zijn rede betreft, aan de gebruikelijke schematiek; maar hij zou zichzelf verloochend hebben, indien niet alles anders was geweest dan bij een ander, en van bijzondere distinctie.

Daarna kwam de verkiezing van het moderamen: Dr J. L. Schouten werd de voorzitter, Dr K. Dijk de assessor, Dr G. Keizer eerste, en Dr J. Thijs tweede scriba. Speciaal de eerste scriba werd door Dr Wielenga met fijne ironie getukgewenscht met zijn verkiezing; een welsprekende erkenning van de zwaarte der lasten, die op hem drukken zullen, als hij den moloch der papieren onverschrokken zal hebben tegemoet te treden. In zijn openingsrede merkte Dr Wielenga op, dat het agendum van deze Synode in 1936 tweemaal zoo dik was als de Acta der eerste Synode der Afscheidenen, precies een eeuw geleden (1836), ook in Amsterdam. En wie den berg van papieren en bezwaarschriften zoo eens inziet, dien bekruipt de gedachte, dat het moeilijk zal zijn, in alles te handelen naar recht en gerechtigheid, en daarvan gansch inwendig ook verzekerd te zijn.

Als het moderamen zich zetelt, treedt Dr Wielenga terug, feliciteert thans met name den gekozen voorzitter, hem bemoedigende met de opmerking, dat alles, wat met de kerk in verband staat, op zijn gezondheid een goeden invloed heeft.....

K. S.

De bidstond.

en 't sterkt. Op Synode, Dr K. die het gebouw van een Nederhoorde zeggend was.

acht aan Mozes, wat dien taber-, het „model”, er spreekt over „Kerkgebouw”.

K. S.

LITERATUUR EN KUNST

Een historische streekroman.

Herman de Man: De barre winter van negentig. — Bosch & Keuning, Baarn, 1936.

De meeste boeken van Herman de Man, vooral zijn eerste „Aardebanden”, „Rijshout en Rozen” en „Het Wassende Water” beschrijven het gebied langs de Lek en den Hollandschen IJsel. Hij kent die streek door en door, weet de gebruiken, door-

ziel er de menschen. Wanneer dus nu een nieuw boek verschijnt van dezen schrijver over het zelfde stuk van ons land, kan de lezer rustig aannemen, dat de locale kleur goed is. De taal is, in tegenstelling met vele andere streekromans, slechts heel licht dialectisch gekleurd.

Het groote verschil tusschen de moderne streekromans en de oudere psychologische, zit vooral hierin, dat in de laatste alle zieleroerselen geanalyseerd worden, omdat elke handeling psychologisch verantwoord moet worden, terwijl de eerste den mensch in verband brengt met zijn geboorte-grond. Zijn daden worden niet alleen uit het eigen zieleleven gemotiveerd, maar hangen tennaauwste samen met de volksgebruiken, de „adat” van zijn geboorte- en woonplaats. Eeuwenlang bleven de geslachten op dezelfde boerderijen wonen, waardoor zich tradities vormden, die dikwijls sterker bleken dan de modernste uitvindingen. Daarbij dreigde het gevaar, dat vele goede dingen, dat zelfs het geloof, meer berustten op traditie, dan op persoonlijk diep beleven. De verhouding tusschen mensch en grond was zoo hecht geworden, dat slechts gebeurtenissen van buitengewonen omvang of kracht, daar iets van konden loswrikken. Slechts wanneer de aard van de streek zich wijzigde, veranderden ook, na lang, maar nutteloos verzet, de menschen. De boerenromans van Streuvels leekenen vaak dezen strijd en noodzakelijken ondergang.

Ondanks de tragiek die er verbeeld wordt, ademen de streekromans veelal een frisschen geest. Het wijde land en de open lichten geven een gevoel van ruimte, waarin men ontkomt aan de beklemmende benauwing van het psychisch gebeuren.

Ook „de barre winter van negentig” heeft alle voordeelen van dit genre in zich. Het tooneel van de handeling is vrij groot, een streek vol afwisseling en toch het zelfde karakter dragend.

De bouw van het boek is eigenaardig. Men zou het een raamvertelling kunnen noemen, d.w.z. een verzameling onderling losstaande verhalen, die door een dunnen draad aan elkaar verbonden worden. Hier worden tien verhalen bijeengehouden door een dubbelen band, omdat ze alle den fellen winter van '90 als thema hebben, en Houten Gert een droeve rol in elk der stukken speelt. Het eentonige, weinig gevarieerde refrein aan het slot van alle novellen, „en toen was het toch eindelijk zomer geworden, na dezen barren winter vol verschrikkingen”, verhevigt in sterke mate den indruk van het bijna eindeloze van dezen beruchten winter.

De natuurbeschrijving in het boek bepaalt zich tot een tekening van harden, grauwen grond en tot den bodem bevroren wateren. De aarde weigert als het ware de wisseling der seizoenen te aankaarten, het blijft winter, ook als het voorjaar had moeten wezen. Daardoor wordt de boer uit zijn regelmatig werkkring gesloten, hij kan niet dat verrichten, wat de traditionele gang van het werk hem gebiedt. Hij wordt hierdoor uit zijn evenwicht gebracht en verleid tot dingen, die hij anders nooit zou doen. Deze invloed van den winter, op den van zijn grond losgemaakten boer, de vernielende gevolgen van de felle koude op mensch en grond, worden met kunstenaarshand beschreven. De ondertoon is heel somber. Langzaam aan begint de verworping. De boeren, los van hun werk, raken los van hun zeden, en voorvaderlijke inzettingen. De kermis komt, om het leed te doen vergeten in schijnvreugde. De spaarzaamheid slaat om in brooddronkenzucht en spijzucht. Met de zelfde taaie volharding, waarmee de boeren hun bedrijven opbouwden en uitbreidden, gaan ze nu hun ondergang tegemoet. De koude, die den grond onvruchtbaar maakt, doet ook de harten der menschen bevroeren. Wreedheid en moordzucht verdringen liefde en eerbied voor den naaste. De overgeërfde godsdienstigheid blijkt te zwak om de booze invloeden te overwinnen.

De armen verliezen hun overgeleverden eerbied voor den werk- en broodgevenden boer. Zoolang de aarde hun door hard werken een karig stuk brood opleverde, berustten ze in het door God verordende standsverschil. De barre winter ontnemt hun het brood en daarmee hun oude begrippen. Bij hen ontwaakt het besef van recht op voedsel, dat anderen in overvloed hebben. Ze gaan rooven, wat ze niet meer met werken kunnen verdienen. De ijzelijke geldzucht van Houten Gert houdt de hoofdstukken bijeen. Aan het einde van elk der tafereelen is hij beter geworden van de ellende en den ondergang van anderen.

Maar ook hij ontkomt niet aan de gevolgen van zijn gedrag. De wrekende gerechtigheid treft hem door het verlies van zijn dochter, die met een man meegaat, niet uit den boerenstand, wat een klap is voor zijn boerentrots. Zij, die in traditie opgegroeide boerendochter, verlaat het vervloekte land, om bij den vader van haar ontvoerder de liefde te zoeken, die haar op geld beluste vader verloren heeft.

Met felle kleuren heeft de auteur dit alles gepenseeld. Van overdrijving heeft hij zich niet steeds weten te vrijwaren. Zoo laat hij op een feest den wijn over den drempel naar buiten stroomen.

(Zie vervolg pag. 406.)

De Burgerlijke Stand en de Redenaar.

Men stelt mij nog al eens de vraag, hoe oud men moet zijn om een evangelisatie-toespraak voor volwassenen te kunnen houden. Vroeger stelde men zich een evangelist voor als iemand met een grijzen baard en een hoog-eerwaardig voorkomen. Maar ook waar men los is van zulk een verbinding tusschen toespraak en voorkomen, stelt men toch een zekere rijpheid als voorwaarde om in het publiek den kathedraal te beklimmen. Die voorwaarde is gerechtvaardigd, maar helaas moeilijk te preciseren. Wie spreekt van rijp, gebruikt een beeld aan den oeffbouw ontleend. Welnu, denk dit beeld eens dóór. Draagt een boom éénmaal vrucht of ieder jaar? Het antwoord moet luiden: in den regel ieder jaar. De vruchten van een jong boompje zijn wel rijp, al zijn ze niet zoo groot en zoo sappig als die aan een ouden stam hangen. Maar die oude stam zou zulke groote en sappige vruchten niet dragen, wanneer hij niet begonnen was als een jong boompje kleine, bescheiden vruchten voort te brengen.

Ieder, die voor het publiek spreekt, kent de verbazend groote verschillen in zijn werk gedurende den loop der jaren. Als ik 'n oude toespraak of een oud artikel van mij onder de oogen krijg, gevoel ik mij als een vader die zijn dochter van de boot moet halen, als zij na een verblijf van tien jaar uit Indië terugkeert. Als zij dan de voet op den steiger zet, aarzelt papa om de lippen op haar wang te planten, ongerust zichzelf afvragend: „Zeg, ben jij er één van mij?”

Jeugdvruchten kunnen dus wel rijp zijn, ook al steken zij wat af bij die van ouderen: ik zie ze liever wat schraal en klein dan zoo verdacht blozend. Er zijn natuurlijk goochelme jongens, die 's nachts een ladder onder hun boompje zelden en er de gejatte peren van anderen aanhangen. Er zijn jongelui, die oude-mannetjes-preeken voordragen. Het publiek leest dan vijgen van distels! En de eerlijke jongen, die zijn eigen schamele vruchten droeg, lijdt pijn tot in zijn wortels! Nu, vrucht-dragen is ook pijn-lijden.... Er zijn broekas-vruchten, die jaar in jaar uit even groot en even blozend zijn. Maar dat zijn dan ook kachelperziken, die niet in Gods zon hebben gebrand, noch door Gods wind zijn geschud. Mij smaken zij niet! Maar anders zijn er perioden in het spreken, die samenhangen met perioden in het leven. Ik waag mij aan een korte schets daarvan.

Eerste periode. De mensch is nog ongevestigd. De jongeling beweegt zich stutelig onder zijn medemenschen. Daarom spreekt hij veel over den dood en over het lijden. Hier en hiernaars zijn voor hem nog enkel conflict. Vanzelf treedt bij hem Jezus op den voorgond als de Vriend der Ziel, Die aan zijn zijde gaat en hem door de moeilijkheden heen helpt. Voor den Christus heeft hij nog weinig oog. Zijn omgang met den Heiland is vaak oneerbiedig-gemeenzaam, maar oprecht.

Tweede periode. De pelgrim gaat zich vestigen. Hij neemt een vrouw en opent een giro-rekening. Hij vindt een heim voor zijn lange beenen, die plantend onder eigen tafel. Het leven gaat zich voor hem ontsluiten. De dood verwaast tot een naar oogenblikje in de verre toekomst. Het gezwollene maakt plaats voor het gemoedelijke, daalt vaak af tot het platte en vlakke. Deze periode is die van de uiterlijke successen, maar beteekent voor een geestelijk oor: de woestijn.

Derde periode. Het leven blijkt echter een nukkige echtgenoot. Plotseling neemt zij alles terug, wat zij gegeven heeft. Het Hiernaars komt terug in de toespraken en in het leven. Het is een tijd van prachtige zelfvergetelheid, gepaard aan onbewust zelfbehagen. De rechten des Verbonds worden in deze periode miskend. De man, die weigerde een zoon van Farao's dochter genaamd te worden, wordt wel de echtgenoot van Zippora in een huwelijk, waarin het Verbond niet wordt geëerd. Dat is de stemming: „Het zijn toch maar wereldsche dingen, wat komen zij er eigenlijk op aan?”

Vierde periode. Maar God leidt ons naar den brandenden braambosch. Wij verstaan het Verbond! Wij zien de Kerk! En in verband daarmee ontdekken wij de wereld. Want wij gaan de Kerk zien als de voorpost van het koninkrijk Gods op aarde. Daarom zeggen wij niet langer: „Néem de wereld, geef mij Jezus”, maar wij roepen: „Hier met de wereld! Zij moet aan Jezus' voeten liggen!”

Zie, dát is nu zijn Pniël-beleven! Wij hebben van Pniël gemaakt: de climax van het subjectieve. In werkelijkheid is Pniël, dat Jakob, de subjectieve, als Israël verziinkt in de objectiviteit van het verbond. „Heere, spaar die vrouwen en kinderen, ja, die schapen en die ossen! Spaar mij! Geef mij den zegen des Verbonds, ook in dit leven!”

N. B.